

Werkdruk als symptoom van een systeem op z'n eind

Nee, ik wil me niet bemoeien met de discussie die op Twitter oplaaide naar aanleiding van de berichtgeving in de Volkskrant deze week, daar heb ik al [eerder](#) over geschreven en ik heb daar weinig aan toe te voegen. Wel wil ik nog een ander perspectief geven, namelijk dat het voor mij een symptoom is van een onderwijssysteem dat op z'n einde is. Daarmee bedoel ik niet te zeggen dat 'alles op de kop' moet, en zeker niet dat ik daarvoor de oplossing achter de hand heb. Maar vooral dat dit conflict (en het verhaal over het geschorste basisschoolkind in AD) laat zien, dat we met de gangbare oplossingen er niet gaan komen.

Met gangbare oplossingen bedoel ik: een uurtje hier erbij, een uurtje daar eraf. Nog een regeling voor zij-instromers, flex-deeltijders of een- of tweejarige masters al dan niet met een 'opleiden in de school'-variant. En zeker niet met een bezuinigingetje hier en daar, een extra stoeltje in de klas zus en een locatie sluiten zo.

Er zijn twee redenen waarom dit niet meer gaat, en die heten: Passend Onderwijs en krimp. Het grote probleem in het onderwijs de komende jaren zal (denk ik) niet zijn of de rekentoets nu wel of niet deugt, of er wel of geen wetenschappelijk bewijs voor welke nieuwe methode dan ook gevonden wordt, of iPads nu wel of niet effectief zijn enzovoort. Het grote probleem is nu al: hoe houden we, gegeven de financiële beperkingen die Passend Onderwijs en krimp ons opleggen, een basaal systeem van toegankelijk, nabij en deugdelijk onderwijs in stand?

Tijdens de feestdagen sprak ik mijn schoonzus. Zij werkt in het speciaal onderwijs en vertelde over de bezuiniging van 10-15% die haar school heeft opgelegd gekregen. Het schoolbestuur waar ik de eer heb toezichhoudend bestuurslid te mogen zijn, werkt met een positieve marge van 1-2% op de begroting. Ik ken de begroting een klein beetje en weet: 10% bezuinigen is een absolute ramp. Voor 15% kan ik geen woord bedenken. De verhalen die ze vertelde over wat zich soms afspeelt met de kinderen die naar hun scholen komen (kwetsbare, hulpbehoevende kinderen uit gezinnen die vaak ook kwetsbaar en hulpbehoevend zijn), doen je de tranen in de ogen springen.

Het speciaal onderwijs vangt de eerste klappen op van de Passend Onderwijs-maatregelen, maar het zal niet lang duren voor reguliere scholen ook de effecten gaan voelen. En dat gebeurt overigens al. Er komen meer leerlingen met 'speciale behoeften' naar scholen die ingericht zijn op een grijze middenmoot, met een enkele uitschieter naar boven of naar beneden. In cognitieve zin dan, over andere leerbehoeften wordt nog maar weinig echt gesproken. Eén ASS-er is misschien nog te doen, maar 3 niet. Niet, tenminste, als je als leraar alleen voor een klas staat, met je methodeboek in de hand, en de vakanties en toets- en rapport-deadlines in beton gegoten in de schooljaarplanning op je bureau.

Nogmaals, ik heb niet het gouden ei. Maar ik zie drie terreinen waarop onvermijdelijk de boel in beweging moet gaan komen. Scholen die dat niet doen, bestaan over 10 jaar niet meer. Is dat een boude bewering? Misschien.

- Samenwerking. Leraren moeten niet langer in hun eentje verantwoordelijk zijn voor een klas (po) of de lesstof van hun vak voor een aantal klassen (vo). Leraren moeten in teams grotere groepen leerlingen samen gaan 'bedienen'. Zodat ze elkaar kunnen ondersteunen, vervangen, helpen, van elkaar leren, feedback geven enzovoort. Zo wordt in de zorg gewerkt, bij de politie, en in het bedrijfsleven. Het gebeurt nu ook al: co-teaching, werken met colleges aan grote groepen, zelfwerkzaamheid van leerlingen gecombineerd met instructie in kleine groepen. Ik vind het on-be-grij-pe-lijk hoe weinig leraren samenwerken. Echt onbegrijpelijk.
- Flexibiliteit in lesstof en niveaus. Nog steeds vinden we dat alle leerlingen op dezelfde leeftijd op hetzelfde niveau moeten zitten, soms op de dag af. Het voorbeeld van 5 parallelle groepen 3, die voor Kerstmis op dezelfde bladzijde van de rekenmethode moeten zitten, gaf ik al [eerder](#). Hoe ouder kinderen worden, hoe meer hun ontwikkeling uit elkaar gaat lopen. Ons antwoord daarop is een versplintering in niveaus, waarin we alle kinderen dan weer gelijk willen schakelen. We organiseren ons gek daardoor, allemaal verspilde tijd. Kinderen verschillen, punt. Ga daar nou eens van uit, in plaats van dat op te willen lossen.]
- Flexibiliteit in tijd en plaats. De enige plaats in onze samenleving waar we mensen niet laten vertrouwen op hun horloge is de school: daar gaat een bel. Ook hier organiseren we ons gek: 30 leerlingen die net gym hebben gehad, moeten binnen 10 minuten gedoucht zijn en terug van de gymzaal om weer rustig en geconcentreerd naar een les aardrijkskunde te luisteren. En dat 5-6 keer op een dag. We rennen ons gek van vakantie naar rapport en vallen dan amechtig neer. De scholen zijn 12 weken

per jaar dicht en al het leren houdt op. Wat een verspilling van tijd en moeite.

Goed, nog een vierde dan, de meest belangrijke. Want u vraagt zich af: hoe moet het dan? Makkelijk praten, die Wassink, maar kom maar eens langs. Daar heeft u een punt. Ik weet het ook niet. Maar wat ik ook zie, is ontzettend veel leraren en schoolleiders, die allemaal in hun eigen klas, hun eigen school, tegen de klippen op het hoofd boven water proberen te houden. Ga eens met elkaar praten, ga bij elkaar kijken, leer van elkaars oplossingen! Dat gebeurt zo weinig. Al in één enkele school gaan leraren nauwelijks bij elkaar in de les kijken.

Maar er is wel tijd om te vergaderen. Ruil nu eens één vergadering per maand in, om met elkaar naar een video van een les te kijken, en praat daar eens over na. En er zijn zat scholingsdagen met externe deskundigen die komen uitleggen hoe het zou moeten. Ga nou eens in plaats daarvan naar die school aan de andere kant van de stad, en ga kijken hoe ze het daar doen. Zij weten het ook niet, maar samen weten jullie alweer meer.

En als je er dan met elkaar over praat, dan ontstaat er een visie. Geen wezenloze doorgecommuniceerde [paarsebroekentekst](#), maar gewoon taal die inspireert, houvast geeft en iedereen bij de les houdt. Want dat is de vierde factor: scholen die geen visie hebben, zullen geen idee hebben wat ze met bovenstaande drie ontwikkelingen aanmoeten. En dan kan er van alles gebeuren, maar de kans dat het de goede kant oppromelt, is klein.

Een aanvulling, een uurtje later. De grote olifant in de kamer is de leerling. Ga met de leerling praten. Neem hem/haar serieus, vraag om tips en sta versteld van de goede en bruikbare antwoorden die je krijgt. Geef de leerling ruimte en vertrouwen, in dezelfde mate als je dat van je directeur/bestuurder/raad van toezicht/overheid zou willen krijgen. En verbaas je dan over de verantwoordelijkheid die ze kunnen nemen. Als we die mindshift kunnen maken, dat gaat voor de echte oplossingen zorgen.